

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in tisk: Ljubljana, Franciškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak tretjek. Naročnina letno 60 din. za inostranstvo 80 din. Član sekcije J. U. U. plačuje list in članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebe. Pol. šik. rač. 11.153. Telefon 4586

Državljska vzgoja

V izpopolnjevanju naše narodne zgradbe naletimo vsak čas na velike vrzeli, ki zevajo v naš čas in nam nalagajo nove naloge, so trd ukaz sedanosti, ki nam kaže torišče dejavnosti, da bo naša kulturna ter narodna zgradba trdna.

Taka velikanska praznina naše zavesti je državljanska vzgoja, ki je najmanj obdelana stran naše kulture. V pretekli, suženjski dobi se je ta usmerjala v avstrijakantsko smer, ki zaradi svoje protinarodne črte ni mogla izoblikovati sedanjemu rodu pravilnih pogledov na državno skupnost. V svobodni državi pa so prepričani okoli njene notranje ureditve odtegovali moč njeni moralni strnjivosti. Izmalčilo se je nešteto pojmov o državi, o narodu, o državljanskih pravicah in dolžnostih, da ta kaos naziran je predstavlja nobene resne, strnjene državljanske zavesti. Edina skupna zavest je hotenje po narodovi svobodi in edino to hotenje moremo postaviti kot namdestilo za ne dovolj izgrajeno državljansko zavest.

Tako so različni vzroki preprečevali učinkovitost državljanske vzgoje, dokler ni kakor z jasne neba prišla huda ura, ki je terjala našo preizkušnjo. Takrat so odpadli vsi majhni pogledi na notranje odnose, vsi strankarski, kulturni, gospodarski in najrazličnejši ozirki, ki so prej preprečevali pravi narodni in državni obraz, v vsej mogočnosti se je pokazala potreba najgloblje in najpošrtvovalnejše zavesti in vzgoje.

Naš odziv je podoben pisani pomladanski trati: Prevladuje zelena barva vere v obstoj naše državne biti, vmes pa se vpletajo rumene barve malodušja, bele barve brezbriznosti in rdeče barve strastnega odpora. Pisan šopek, ki niha v valovanju tokov in menjava barve.

Drugače tudi biti ne more. Elementi prave državljanske zavesti manjkajo: manjka nam pravo razgledanje, ocenjevanje in sodelovanje z državami, manjkajo nam izkustva, ki bi bila kazipot v vrtincu sovražnih zmed, manjkajo nam ustaljena načela naše narodne in državne biti, pa nam manjka razgled v biološko življenje narodov ter zgodovinski razgled usode držav in narodov ter vsega, kar živi.

Vsi ti manjkajoči členi naše kulturne, narodne in državne biti ustvarjajo ono pisano pogledov na sedanji položaj ter nalagajo dolžnost, da to pomanjkanje v najkrajšem času odpravimo in s tem bo ustvarjena duhovna strnjivost.

Poleg njih bo treba v narodu zbuditi zavestnejšo državljansko miselnost: voljo do svobodne tvornosti v narodni in državni enoti, prikazati mu posledice podrejenosti, vzbuditi zavest odgovornosti do lastnih potomcev, do rodu in človeštva, vzbuditi v njem smisel za vodstvo v kulturi in v vseh vrednotah, ki so izven svobode izključene, oživiti ga kot človeka, kar je mogoče le v lastnem narodnem in državnem domu.

Pota za dosego idealnega sožitja v narodu in med narodi morajo biti razumska; nam so ta pota še nejasna, ker so za nas nova in varljiva. Kjer obstojajo pravična in moralna načela, ni nevarnosti za neugodno sožitje, kjer pa obstoja volja do nadoblasti, do zatiranja in izkoriščanja, morajo narodi za očuvanje lastne bitnosti poiskati pota, ki bodo temeljila na pravičnosti, pa zato tudi na jasnosti in neustrašenosti.

Pravično sožitje se poraja samo v svobodi.

Iz svobode gledajoč človek more mirno presoditi resnico in laž, korist in škodo, pravico in prevaro. Zato mora biti hotenje po neokrnjeni svobodni najmočnejše; tu je izvir vseh duhovnih in stvarnih dobrin, tu je pot do zemeljske sreče.

Naša mladina je prav gotovo idealna in junaška. A treba ji je prikazati cilj, lepoto, namen.

O državljanski vzgoji se v naši državi molči. A države, ki jih nihče ne ogroža, širijo med mladino osvojevalno državljansko miselnost. Sedanjí čas nalaga pospešeno državljansko vzgojo. Tu se bo ustvarjala komaj podlaga državljanske jugoslovanske zavesti. Saj komaj rod dvajsetih let izhaja iz jugoslovanskih šol.

Za mnogo članov našega naroda je pojem »država«, kakor nekaj tujega, ne njegovega, kar se njega ne tiče, za kar naj imajo skrb poklicni politiki. Povezanosti usode lastnega doma in obstoja z usodo naroda in države ne pozna; usoda države zanj je najgloblji skrbni ne obstoja. Duhovnih dobrin lastne države se ne zaveda, dajatve državi in pomanjkljiva izobrazba zatirata v njem smisel do njene usode. Še o namenih plačevanja davka ima napačne pojme, sodi, da so ti samo za plačevanje neljubega uradništva.

Malomeščanska miselnost, ki priznava za dobro in lepo samo tuje, tudi v njem zapuška najgloblje sledove. Ozira se v tujino in jo hvali, čeprav je ne pozna, hvali tuje uredbe in kulturo, čeprav na lastni koži čuti, da mu je sovražna. Tuj jezik mu je velik in dragocen, lastno bogastvo revščina. Naši najčistejši narodnjaki se še niso povzpeli preko te miselnosti. Tuje spačke »krase« naš jezik.

Državljske pravice so ljudstvu neznanne, dolžnosti v toliko, kolikor ga nanje pozivajo oblastva. Pojmi: oblast, pravica, država, vlada in stranka so obupno zmotni. Tolmačijo se iz strankarskih pogledov.

Vse naše politično življenje je 20 let vzgajalo politika - strankarja, ne državljana. Vzgjajalo je Srba, Hrvata in Slovenca, tudi Jugoslovana - a ne na prvem mestu gospodarja te zemlje - državljana Jugoslavije.

Šola, moremo mirne duše reči, je preživljala vsa razdobja naših političnih razmer. Vsaka doba je želela dati šoli svoj svojeviten strankarski, a ne splošno narodni in državni obraz.

Dejstvo je, da se mora vsakdo zavedati pomanjkljive državljanske vzgoje, pa bodisi v šoli, v društvih in v politiki. Verujemo, da bo prišel čas, ko bo narodna in državljanska misel tako živo zasidrana v narodu, da je ne bo treba smatrati za posebno panogo narodne dejavnosti. Ona bo izraz duše narodove.

Danes, v razvoju naroda in države, pa je nujna potreba, da državljansko zavest gojimo in širimo, da smatramo državljansko vzgojo za enega izmed najvažnejših stebrov našega obstoja.

Tuji propagandi moramo zoperstaviti državljansko vzgojo.

Kakšna naj bo ta vzgoja v šoli, jo odpravljaja zakon o narodnih šolah samo z navedbo, naj pouk služi narodnemu in državnemu edinstvu. Treba pa bo vsemu državljanskemu pouku v šoli določiti okvir in vsebino, da bo pouk enoten in da bo enaka misel prepajala mladino od meje do meje.

Duhovno pripravljena Jugoslavija je jamstvo za srečo sedanjih in bodočih dni.

B.

Skupina iz leta	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	Skupaj
Koliko let v skupini	8	7	6	5	4	
Čaka na napredovanje	5	4	3	2	1	
VI. skupina	560	130	250	100	70	1110
VII. skupina	—	150	310	230	100	790
VIII. skupina	30	260	200	170	110	770
IX. skupina	50	160	140	110	50	510
prilagodniki	—	—	60	220	100	380
Skupaj	640	700	960	830	430	3560

Od časa, ko je bila sestavljena ta statistika, je napredovalo kakih 25 % (še toliko ne!) učiteljska ter čaka torej: nad 5 let 500, nad 4 leta — 550, nad 3 leta — 750, nad 2 leti — 650 in nad 1 leto 330 učiteljev, t. j. 2700! Če odštejemo od tega števila učitelje, ki čakajo na V. skupino, kamor morejo napredovati le oni, ki imajo poleg 3 učinkovitih let 3 odlične ocene, 30 let službe in 55 let starosti, ostane porazna številka 2000, ali $\frac{1}{2}$ vsega slovenskega učiteljstva. Takšnega neugodnega stanja ne najdemo v nobeni drugi stroki! Nič se ne smemo čuditi potrnosti in zagrenjenosti. Posebno še moramo misliti, kako odrešenje bi bilo napredovanje za naše pripravnike, ki imajo 900 din plače. Če nikdo drugi — pripravniki bi morali napredovati. Sicer pa bi bilo umestno, da bi napredovali prav vsi, ali vsaj oni, ki čakajo 2 ali več let. Ni mi treba poudarjati, da se mora oblast držati strogo rangne liste, t. j. da napredujejo vsi po starostnem vrstnem redu, da ne bo še več jeze in zagrenjenosti. Doselej se namreč ni vedno držal vrstni red. Eni so napredovali takoj po izpolnjenju pogojev, drugi pa čakajo mesece in mesece ter leta in leta. Seveda bi bilo najboljši pravično avtomatično napredovanje, ki je edino vsaj relativno pravično, ker omogoča vsemu učiteljstvu, da po predpisanem času napreduje v višjo skupino. Izgleda, da se ta naša težnja še ne bo tako kmalu uresničila.

Toda vzemimo sistem napredovanj kakor je, t. j., da more napredovati, kdor je prebil

VSEBINA:

- Državljska vzgoja.
- Kaj je z učiteljskimi napredovanji.
- Stanarina z neučiteljski poročenim učiteljicam, ki ne žive z možem v istem kraju.
- Letna skupščina Učiteljske samopomoči v Ljubljani.
- Turneja Učiteljskega pevskega zbora »Emil Adamič« po Bosni in Dalmaciji.
- Darovalci za Prešernovo rojstno hišo v Vrbi.
- Udeležencem proslave 70-letnice v Ptuj.
- LISTEK: Obisk pri Vladu Klemenčiču.
- Splošne vesti. — Naša gospodarska organizacija. — Mladinska matica. — Učiteljska tiskarna. — Stanovska organizacija JUU. — Nesporazum.

v predhodni skupini najmanj 4 ali 3 leta. Po tem kriteriju napredujejo najstarejši, t. j. oni, ki so prebili najdalj časa v nižji skupini. Po istem načinu se izvajajo napredovanja tudi v drugih strokah, kjer je prehod v višjo skupino razmeroma boljši. Pri nekaterih je napredovanje povsem redno. Če je možno pri ostalem državnem uslužbenstvu vsaj relativno redno napredovanje, tedaj tudi mi upravičeno zahtevamo, da pridemo končno tudi mi na vrsto. Če je lahko napredovalo 20 % uradnikov poštne stroke, tedaj je možno in pravično, da bo napredovalo tudi 20 % učiteljstva, t. j. 800—1000. Pri tem številu bi lahko napredovali vsi pripravniki in vsi učitelji, ki čakajo že več let. Prav slabo je bilo v zadnjih 2 letih (skoro nič!) napredovanje iz IX. v VIII. skupino. In baš v nižjih skupinah živijo učitelji v največji materialni revščini radi pičlih prejemkov. Upajmo pa, da bomo kmalu napredovali vsi, ki nestrno čakamo na izboljšanje svojega stanja s prejemki v višji skupini.

-a-

Poziv!

Dne 10. junija t. l. prireja sresko učiteljsko društvo Ptuj SLAVNOSTNO ZBOROVANJE v proslavo 70-letnice. Te izredne svečanosti našega najstarejšega učiteljskega društva naj bi se udeležilo tudi članstvo drugih sreskih društev, po možnosti pa vsaj pošljejo svoje zastopnike vsa sreska učiteljska društva.

JUU SEKCIJA ZA DRAVSKO BANOVINO

Stanarina z neučiteljski poročenim učiteljicam, ki ne žive z možem v istem kraju

V »Službenih novinah« kraljevine Jugoslavije z dne 16. maja 1939. je izšla že dolgo pričakovana rešitev državnega sveta, ki jo zaradi važnosti ponatiskujemo v celoti.

SKLEP

splošne seje državnega sveta z dne 21. decembra 1938., števil. 32.605/38. O razumevanju § 84. zakona o narodnih šolah, spremenjenega s § 30. finančnega zakona za 1933./34. leto.

V praksi državnega sveta je bil različno tolmačen § 84. zakona o narodnih šolah, ki je spremenjen s § 30. finančnega zakona za leto 1933./34. v pogledu vprašanja ali učiteljica narodne šole, poročena z neučiteljem, ki ne živi v istem kraju z možem, pripada stanovanje oziroma stanarina. V primeru števil. 25.291/34 je državni svet odločil, da učiteljica, poročena z neučiteljem, ne pripada stanovanje oziroma stanarina ne oziraje se na to ali živi z možem v istem kraju ali ne, medtem ko je v primeru števil. 8374/38 zavzel stališče, da učiteljica, ako živi s svojim gospodinjstvom popolnoma ločeno od moža neučitelja, pripada stanovanje oziroma stanarina. Zaradi te nasprotnosti je bilo na osnovi §§ 12. in 13. zakona o poslovnem redu v državnem svetu in upravnih sodiščih vprašanje iznešeno pred splošno sejo državnega sveta, ki ga je proučila in ugotovila:

V I. odstavku § 84. zakona o narodnih šolah je predpisano, da »vsi državni učitelji narodnih šol imajo pravico na stanovanje oziroma stanarina po §§ 23. in 29. tega zakona kakor tudi na kurivo po deželi.« Nato je v drugem odstavku istega § 84. bilo predvideno da »učiteljica, omožena z neučiteljem, ne more dobiti stanovanja v naravi«. Toda ta predpis je spremenjen z odredbo § 30. finančnega zakona za leto 1933./34. tako, da se glasi: »Učiteljica zakonca, če službuje v istem kraju, imata pravico samo do enega stanovanja (odnosno ene stanarine) in kuriva za enega učitelja, a učiteljica omožena z neučiteljem nima pravice na stanovanje (odnosno stanarina) in kuriva.«

Po odredbah §§ 23. in 29. v zvezi s prvimi odstavkom § 84. zakona o narodnih šolah je

v načelu priznana učiteljicam narodnih šol pravica na stanovanje oziroma stanarina. Kot izjema od tega pravila je predvideno v cit. § 30., da učiteljica, ki je poročena z učiteljem v istem kraju nima pravice na posebno stanovanje, nego imata oba zakonca pravico samo na eno stanovanje. Ker je smoter teh predpisov zagotoviti učiteljem stanovanje, je ta izjema v skladu prav s tem smotrom, ker učiteljica zakonca, ki živi v istem kraju, razumljivo je, da živijo skupno in da jim nista potrebni dve stanovanji, tako da učiteljica v takem položaju že ima stanovanje, zaradi česar se ji ne more dati še posebno stanovanje. Druga izjema prej pojasnjene pravila je vsebovana zopet v § 30., a po tej nima pravice na stanovanje oziroma stanarina učiteljica, ki je poročena z neučiteljem. Za to določbo se predpostavlja prav tako kakor za prvo izjemo, da ima učiteljica stanovanje pri možu, čeprav neučitelju, in da ona niti v takem primeru nima potrebe po posebnem stanovanju. Toda ko taka učiteljica ne živi v istem kraju s svojim možem, tedaj je razumljivo, da ne more z njim stanovati v istem stanovanju, nego se ima v takem primeru potrebo po stanovanju, kakor da ni omožena. V takem primeru je torej stanje stvari istotako kakršno je izzvalo potrebo spretjetja posebnega predpisa o zagotovitvi stanovanja učitelju oziroma učiteljici in zaradi tega tu ne obstoja predpostavka, ki je bila razlog za izjemo predpisanje odvzemanja pravice do stanovanja učiteljici, poročeni z neučiteljem. In ker stanje stvari ni tako kakršno je bilo vzeto kot predpostavka za predpisovanje in po tem tudi za uporabo izjemnega predpisa, tedaj pomenja, da se ta izjemni predpis ne more niti uporabiti pri takem stanju. Zaradi tega se tu, kjer je primer tak, kakršen je predpostavljen pri predpisovanju splošnega pravila, uporabi to splošno pravilo, po katerem ima tudi učiteljica pravico do stanovanja oziroma stanarina po prvem odstavku § 84. zakona o narodnih šolah. Zaradi tega, dejstvo, da je učiteljica omožena z neučiteljem, ne predstavlja ovire za uživanje te pravice z ozirom na to, ker ona ne živi v istem kraju z možem.

Kaj je z učiteljskimi napredovanji

V eni prejšnjih števil Učiteljskega tovariša sem citiral besede nar. poslanca gosp. Dolenca, ki je zaključil svoj govor z vzklikom »Ne dopuščajte, g. minister, da se zagrenjujejo ljudje, ki tega niso zaslužili. Napredovanja so tako samo po sebi umevne stvari, da bi želeli, da bi naši javnosti nikdar več ne bilo treba o tem govoriti.«

Od tega govora so potekli skoro 3 meseci, novo proračunsko leto gre v 3. mesec, o naših napredovanjih pa ni ne duha ne sluha. Tolažili smo se, da pač še ni bilo v nobeni stroki napredovanj in da radi tega mi ne moremo zahtevati, da se napravi za nas izjema. Toda upanje nas je prevarilo. Dnevno čitamo v časopisju, da napredujejo v vseh strokah. Tako so bila napredovanja pri železničarjih, sodnikih, v carinski in finančni stroki, pri meščanskošolskem učiteljstvu, pri profesorjih in tudi pri poštnih uslužbenih, ki so bili doslej vedno z nami vred med zadnjimi. V letošnjem letu je bilo v ljubljanski poštni direkciji okrog 180—200 uradniških napredovanj. Če računamo, da je vsega uradniškega kadra okrog 1000, tedaj je napredovalo 20 % vsega uradništva. In kakor je slišati, je predvidenih še nekaj napredovanj v proračunskem letu.

In kaj bo z napredovanji pri učiteljstvu? Do 1. aprila smo se tolažili z obljubljenim

zvišanjem prejemkov. Z zvišanjem ni bilo nič, čeprav je znano, da živi uradništvo v težkih gnotnih razmerah. Plače ne dosegajo eksistenčnega minimuma, saj zasluži uradnik komaj za najnujnejše življenje. Prav posebno je še učiteljstvo v neugodnih finančnih prilikah, ker je navezano edino na svoje prejemke. Naraščajočo draginjo najbolj čuti uradniška družina. Zato se je učiteljstvo upravičeno razveselilo ukinitve § 263. ter želelo, da bi bilo prav kmalu deležno te olajšave. Dobro vsi razumemo teže nesigurnega časa v Evropi, toda kljub tej »vojni živce«, kakor je sedanjí čas označil francoski min. predsednik, ki zahteva od države in posameznika trdno voljo in velike žrtve, upamo, da ne bomo popolnoma pozabljeni. Pričakujemo, kar nam gre po veljavnih zakonih in kar je tudi v današnjih časih mogoče — naše napredovanje.

Gospodarska kriza, ki je omejlja za nekaj let redna napredovanja, je nakopila v našem staležu tisoče in tisoče zaostankarjev. Radi velikega števila učiteljstva (4200 v Sloveniji) je tudi veliko število kandidatov za napredovanja. V svrhu ilustracije navajam statistiko učiteljstva, ki čaka na napredovanja:

KONFEKCIJA PAULIN ▶ LJUBLJANA ◀ nudi največjo izbiro damskih plaščev, kostumov in oblek

ŠELENBURGOVA ULICA 1 ◀ Aktivnim učiteljicam tudi na ugodno obročno plačilo

Iz tega razloga in na osnovi §§ 12. in 13. zakona o poslovnem redu v državnem svetu in upravnih sodiščih, je slošna seja državnega sveta sprejela sledeči

sklep

o razumevanju § 84. zakona o narodnih šolah spremenjenega s § 30. finančnega zakona za 1933./34. leto:

»Učiteljica, omožena z neučiteljem, ki ne živi s svojim možem v istem kraju, ima pravico, po § 84. zakona o narodnih šolah, spremenjenem s prvo točko § 30. finančnega zakona za 1933./34., na stanovanje odnosno stanarino.«

Ta sklep je obvezen za oddelke državnega sveta po čl. 4. zakona o državnem svetu in upravnem sodišču.

Uvede naj se v knjigo sklepov splošnih sej državnega sveta.

Iz splošne seje državnega sveta z dne 21. decembra 1938., št. 32.605/38.

Predsednik državnega sveta:

dr. Stevan Sagadin s. r.

Glavni tajnik:

Bogdan Maistorović s. r.

TOLMAČENJE RAZSODBE

Iz razsodbe državnega sveta sledi, da imajo učiteljice, poročene z učitelji, ki s svojimi možmi ne živijo skupno, pravico na stanovanje oziroma na stanarino. Razsodba govori zgolj o stanarini, ne omenja pa nikjer kuriva. Ze iz same ugotovitve pravice na stanovanje oziroma na stanarino pa logično rezultira tudi pravica na kurivo. S priznanjem pravice do stanovanja oziroma stanarine je zato državni svet priznal poročenim a od svojih mož ločenim učiteljicam, ki službujejo na vaseh, tudi kurivo.

Stanarina in kurivo pripadata po razsodbi drž. sveta od dneva, ko je stopila določba § 30. fin. zakona za leto 1933./34. v veljavo, t. j. od 1. aprila 1933.

NAVODILA

za vlaganje prošenj za izplačilo stanarine in kuriva.

Zaostanke na stanarini in kurivu so dolžne izplačati:

a) do 31. marca 1937. šolske občine, na katere naj prizadete učiteljice za to dobo naslovo prošnje,

b) od 1. aprila 1937. dalje pa banska uprava, ker je bilo s tem dnem na osnovi določbe § 41. fin. zakona za leto 1936./37. prenehanje vzdrževanje narodnih šol z upravnih oziroma šolskih občin na banske uprave.

Sole v mestnih občinah (Ljubljana, Ptuj) pa se vzdržujejo tudi od 1. aprila 1937. dalje iz sredstev mestnega proračuna, zato naj prizadete učiteljice v teh mestih vlagajo tudi za to dobo prošnje na predsedstvo občine.

Vsako prošnjo je podpreti z uradno izjavo, ki potrjuje, da učiteljica ne živi z možem v istem kraju. To potrdilo mora točno vsebovati datum, od katerega zakonca ločeno živita.

Taka potrdila izdaja v mestih predstojništvo policijske uprave, ki ji služi za osnovo odjava oziroma prijava o bivanju, na deželi pa uprava občine. Za to potrdilo je treba zaprositi s pismeno vlogo, kolkovano z 10 din, kolek za 20 din pa je priložiti za rešitev.

Približen tekst prošnje za izplačilo stanarine:

Predmet: N. N., učiteljica v
Srez; izplačilo stanarine in kuriva.

Takse prosto po § 97. UZ

Krajevnemu šolskemu odboru v

(Kraljevski bankski upravi v Ljubljani)

Podpisana N. N., učiteljica v
srez, živim od 193... ločeno od

svojega moža neučitelja. V zvezi s §§ 23., 29. in 84. zakona o narodnih šolah in § 30. fin. zakona za leto 1933./34., prosim na osnovi rešitve občine seje državnega sveta z dne 21. decembra 1938., št. 32.605/38 (»Službene novine« kraljevine Jugoslavije, št. 109/XXXV. z dne 16. maja 1939., str. 586), da mi blagovoli naslov od 193... dalje izplačati stanarino in kurivo, do česar imam za čas ločenega življenja od moža pravico po zakonu.

Svoji prošnji prilagam potrdilo občinske uprave v (uprave policije v), iz katerega je razvidno, da živim od 193... ločeno od moža.

V 193...

Priloga: Potrdilo občinske N. N.,
uprave (uprave policije v učiteljica
št. z dne 193...

Te vloge so po § 97. uradniškega zakona proste vsake takse.

Letna skupščina Učiteljske samopomoči v Ljubljani

(4. junija 1939. v Ljubljani.)

I. Statistika zadružnikov.

Leto 1938. je pričela zadruga z 2614 zadružnikov, med letom je vstopilo 72 zadružnikov, skupaj 2687 zadružnikov. V l. 1938. je umrlo 35, izstopilo 5 in izključenih je bilo 7 zadružnikov; odpadek 47 zadružnikov. Zadruga je štela 31. dec. 1938. — 2640 zadružnikov. Prirastek znaša 26 zadružnikov.

Povprečna umrljivost je v letih 1932., 1933. in 1934. znašala 1%. V zadnjih letih (1935. do 1938.) se je ta dvignila na 1,33% (v letu 1937. celo na 1,57%). Večji odstotek umrljivosti je pripisovati večjemu porastu zadružnikov, nekaj pa slučaju in drugim vzrokom.

II. Zadružno poslovanje.

Zadružno poslovanje v letu 1938. je bilo zadovoljivo. Zaključni račun nam pokaže, da je bil za posmrtnine izplačan znesek din 457.200,—, 88 zadružnikov je prejelo brezobrestnih posojil za din 202.600,—, vseh članskih plačil je bilo oproščenih 12 zadružnikov (3 več kot v l. 1937.). V l. 1938. oproščeni novi zadružniki so: Črnko Marija, Jarenina; Hiti Matija, Dob, in Šmajdek Ivan, Ljubljana; umrl od teh ni nobeden. Stanje od 31. dec. 1938.: podporni sklad din 180.064,75, starostni podporni sklad din 46.144,44.

Učit. samopomoč je v preteklem letu praznovala 40 letni jubilej svojega človekoljubnega dela. Prav iz tega vzroka je lanska letna skupščina v Mariboru določila, da naj se v ta spomin daruje nekaj našim socialnim ustanovam, to je Učit. domu v Ljubljani in v Mariboru. Zadruga uprava je po naročilu upravnega odbora US nakazala vsakemu domu po din 2500,—. Ob tej priliki so se spomnili naše zadruge in njenega plodonosnega dela »Učit. tovariš« ter dnevnika »Jutro« in »Slovenski Narod«.

Zadružna uprava je že v prejšnjem letu zaprosila Mestni pogrebni zavod v Ljubljani za primeren popust pri pogrebnih računih. V l. 1938. smo sklenili s tem zavodom pogodbo za 10% popust za vse zadružnike v Ljubljani in bližnji okolici. Za prevoze iz podeželja ali v inozemstvo bo izdajal ta zavod še posebno — večje — popuste. Nato smo priobčili v »Učit. tovarišu« od 22. dec. 1938. celotni dogovor, odtise tega pa razposlali s položnicami vsem članom v zgoraj navedenem okolišju.

Položnice smo razposlali vsak mesec vsem zadružnikom. Prav tako smo vsak mesec sporočili s kratko notico v Učit. tovarišu imena vseh umrlih zadružnikov; za vsako četrtletje smo še posebej poslali vsem zadružnikom tiskane lističe z imeni umrlih članov. V bodoče bomo prilagali vsak mesec položnicam tiskane listke z označbo zneska za nakazilo.

V letu 1938. se je v februarju vršila redna zakonitna revizija zadružnega poslovanja po revizorju Zveze slov. zadrug v Ljubljani. Revizijsko poročilo je bilo prečitano že na lan-

ski letni skupščini v Mariboru. Ta skupščina je na mesto odstopivšega člana upravnega odbora tov. Josipa Kobala imenovala novega člana tov. Vojteha Debeljaka.

Dravska finančna direkcija v Ljubljani nam je 25. maja 1938., št. 3133-III, sporočila, da je zadruga US oproščena od plačevanja družbenega davka za leto 1938. Upravni odbor je imel 11 rednih sej — od teh 1 skupno z nadzornim odborom — in 1 izredno sejo, 10. aprila 1938. letno skupščino v Mariboru. Nadzorni odbor je pregledal zadružno poslovanje dvakrat, in sicer 5. marca in 18. decembra 1938. Odsek za spremembo pravil je imel 1 sejo, odsek za prilagoditev zadružnih pravil novemu zakonu o gospodarskih združenjih pa 2 seji. Ta zadnji je v septembru in oktobru 1938. pregledal in preosnoval naša zadružna pravila, treba je bilo sklicati izredno skupščino, kakor je določila letna skupščina v Mariboru. Preden je prišlo do tega, je zajelo US in druge človekoljubne ustanove novo razburjenje in nova skrb, o čemer razpravljamo v kratkih obrisih v nastopnem poglavju, podrobneje o vsem tem bo pa na letni skupščini dne 4. junija 1939. poročal tov. Ivan Kocijancič.

Pravilnik o človekoljubnih ustanovah.

Lepi uspehi v stanovsko človekoljubnih ustanovah so napolnili nekaj temnih elementov, da so ustanovili več ustanov z navidezno človekoljubnimi nameni. Ustanovitelji so s svojimi pomagači hoteli imeti — in največkrat tudi dobili — lepe dobičke na račun zapeljanih članov. Take ustanove niso uspevale, druga za drugo so prenehale z velikimi nerednostmi in primanjkljaji. — Polom je zasegel v naših krajih celo na trgovskem sistemu zgrajeno in z matematično rezervo opremljeno zavarovalnico Feniks v Ljubljani. — Profesionalne zavarovalnice ne simpatizirajo s človekoljubnimi ustanovami, ki izplačujejo svojim članom posmrtnine, pogrebne, dote in druge denarne podpore. — K vsem tem vzrokom se je pridružila še želja nekaterih krogov, da naj se vse človekoljubne ustanove preosnujejo v trgovska podjetja, njih imetje pa centralizira.

Po vsem tem in še po drugih nam zemljano nepojmljivih potih je prišlo do »pravilnika o človekoljubnih ustanovah«. Ta pravilnik je izdalo trgovsko ministrstvo 6. decembra 1938. Res je, da je prav to ministrstvo pooblastil ministrski svet že v februarju 1937. z naredbo, da naj predpiše pravilnik za zavarovalna podjetja in človekoljubne ustanove. Izdani pravilnik ni prav nič razlikoval dobičkanosnih podjetij od človekoljubnih ustanov, čeprav omenja to razliko jasno in določno že navedena ministrska uredba.

Ko je bil ta pravilnik še v »osnutku« — v prvi polovici novembra 1938. — je pričela prav US smotreno skupno akcijo vseh prizadetih človekoljubnih ustanov. Posveti so bili v ožjih krogih, na odborovih sejah, tov. Iv. Kocijancič je sklical za 27. novembra 1938. v

Ljubljano sestanek zastopnikov važnejših človekoljubnih ustanov iz Ljubljane. Na sestanku so zastopniki sestavili ožji akcijski odbor, ki naj prepreči, da bi se pravilnik uveljavil in pričel izvajati.

Akcijiski odbor je priredil v januarju 1939. en manjši sestanek za učitelje — člane US — v Mariboru, po eno javno zborovanje v Ljubljani, Celju in Mariboru. Na teh zborovanjih so odposlanci iz akcijskega odbora prikazali navzočim nevarnosti, katere jim groze po »pravilniku«, če se bo tako izvajal kakor je bil objavljen. Akcijiski odbor je izdal »spomenico« v slovenskem in srbohrvaškem jeziku. Dnevno časopisje (Jutro, Slov. Narod, Slovenec, Večernik, Mariborer Zeitung in drugi), strokovni in stanovski listi so pisali o »ataki« na človekoljubno delo. Posebna deputacija je obiskala predstavnike oblasti in odličnejše osebnosti (gg. bana, knezoškofa, župana mesta Ljubljane, senatorje, narodne poslance itd.). Pismeno je obvestil akcijski odbor — največ po učiteljskih in grafičnih organizacijah — predstavnike takih ustanov po drugih banovinah in jih pozival na skupno delo proti pravilniku.

Ko je bila na ta način obveščena skoro vsa Jugoslavija, se je napolnila v februarju 1939. v Beograd deputacija 37 zastopnikov raznih človekoljubnih ustanov. Ta je bila sprejeta od 4 ministrov, več ministrskih namestnikov, narodnih poslancev. Od ministra za trgovino in industrijo je deputacija dobila zagotovilo, da se predpisani pravilnik ne bo izvajal, za stanovske človekoljubne ustanove bo to ministrstvo sestavilo s sodelovanjem zastopnikov iz raznih takih ustanov nov pravilnik.

Manjša deputacija 5 oseb je bila v Beogradu v mesecu marcu 1939. Ta je z zastopniki ministrstva (načelnik in referent) rešila na treh konferencah vsaj osnovo za nov pravilnik. Akcijiski odbor je v začetku maja 1939. izdelal in odposlal po bankski upravi dravske banovine obširen referat trgovinskemu ministrstvu, kjer ponovno in temeljito pojasnjuje naše stališče in upravičene zahteve.

Akcijiski odbor je storil svojo dolžnost! Čakamo, da tudi višja oblast pokaže dobro voljo in nam da pravilnik, ki bo ustrezal našim zahtevam in potrebam. Stanovsko-človekoljubne ustanove ničesar ne zahtevajo od države, člani teh ustanov so z dosedanjim poslovanjem in njihovimi odbori zadovoljni. Zato upravičeno pričakujemo, da se nam svoboda ne bo kratila za upravljanje naše zasebne imovine.

IV. Zadružna pravila.

Zakon o gospodarskih združenjih iz leta 1937. predpisuje, da se morajo vse zadruge prilagoditi predpisom tega zakona najkasneje v 2 letih. Ta zahteva je bila podaljšana še za 1 leto. Nove zahteve pa stavi človekoljubnim ustanovam ministrstvo za trgovino in industrijo. Novi pravilnik bo uveljavljen za one stanovske človekoljubne ustanove, katerih člani določajo na letnih skupščinah višino članskega prispevka in zneske za posmrtnine. Večina teh ustanov ima že urejena na ta način svoja pravila. Žal, da Učit. samopomoč ni med njimi!

Na letošnji skupščini Vam bo predložen osnutek za nova pravila. V bodoče naj bi imela naša zadruga pravila, ki obsegajo vse bistvene zahteve zakona o gospodarskih združenjih in poslovniki, ki ureja podrobno članska plačila, posmrtnine, brezobrestna posojila itd. S to delitvijo sedanjih pravil v dva dela ustrežemo zahtevi trgovskega ministrstva, da člani US lahko vsako leto dejansko določajo o svojih obveznostih in pravicah. Poslovniki popravljajo, spreminjajo ali menja lahko vsaka članska skupščina, v tem ko je sprememba pravil že zdaj vezana na daljši čas, še bolj bo v bodoče, ko bo poleg sklepa

Albert Širok:

Obisk pri Vladu Klemenčiču

Nebo se je hudo kremžilo. Pa sem se kljub temu odločil: ne, na Štajersko le ne bom jemal dežnika s seboj! Pohitel sem na postajo, preril sem se skozi sobotno gnečo na peron, stikal sem po natrpanih vagonih za prostorčkom. Ko sem se končno stisnil v kupce, se je vlak že zganil.

Moški so molčali, ženske so govorile. Možje so gledali skozi okno, ženske so kadile, ugibale o politiki, o vojni. »Bo ali je ne bo? Sovražnikov se ne bojimo, ali Bog nas varuj prijateljev!«

Vlak je drvel naprej. Umazana Sava je izgnila za hip, pa se je spet prikazala in nas zvesto spremljala na poti. Zdaj zdaj je zavil vlak v sotesko, pogнал se je divje med skale in zaseke, da je s trušcem preglušil vsak pogovor. V kupeju je bilo temačno, tudi ko se je vlak izvil iz skalovja, je bilo mračno. Nebo je grozilo, po oknu so trkljale redke, debele kaplje.

V Pragerskem sem prestopil. Čisto druga družba: preprosti ljudje, veseli obrazi. Spredej so prepevali vojaki vesele pesmi. Družba. Prlekovi si je pripovedovala svoje anekdote v značilnem narečju. Vseposvods smeh. Se nebo se je nekje pri Ptujju zjasnilo. Visoko žito v prelepi dolini je veselo vzvalovilo v zlatu večernega sonca.

Široka dolina se je počasi ožala. Vinske gorice, ki so jo obdajale, so prihajale bliže in bliže. In ko so bile že čisto blizu, sem bil na cilju. Velika Nedelja.

Klemenčič me je čakal na postaji, njegove velike naočnike sem videl že od daleč.

»Torej si le prišel!« mi je stiskal roko. Napotila sva se navkreber. Na griču tri velike stavbe: šola, cerkev, samostan, še dve, tri nižje hiše poleg njih — in nič več. Vse drugo naselje je razpršeno po vinskih goricah, ki kot veliki vali valovijo proti severu.

»Tamle zadaj nekje je pa moj vinograd!« je pokazal ponosno, da se mu je obraz kar razlezel v vesel nasmeh. Kako da sem prišel do njega? je nadaljeval. »Veš, v letih, ko je učiteljska plača bolj zaleгла kot danes, sem

vlagal v hranilnico. Ko je ta »kapital« v letih krize zamrznil, sem ga na ta način vnovčil in postal nehote vinogradnik. In kar ponosen je bil na ta svoj vinograd, kjer mu jeseni največji klopotec v okolici čuva bogastvo žlahtnega sadu.

S smehom sva vstopila v hišo. Predstavitelj me je svoji ženci, učiteljici, pa tih hčerki Dani, ki je že cela gospodična, in me odvedel v sprejemnico. Pustil me je za hip samega in se je kmalu vrnil s steklenico vina iz lastnega vinograda. Spoznal sem takoj: to je kapljica, ki segreje, da se še tako molčecemu čudaku jezik razmaje.

Razkazal mi je lepo stanovanje, kjer je dihala vseposvods sladka udobnost, sedel je za hip h klavirju in zaigral odlomek iz Verdijeve opere ter me peljal nato h knjižni stelaži. Poleg slovenskih, hrvaških in nemških zgodovinskih knjig so bile zbirke naših lirikov, predvsem pa Cankarjeva dela v predvojnih izdajah, od katerih ima nekatera, še z učiteljicja v Gorici. Ze takrat je Klemenčič rajši nosil umetniško pentljo in se družil s študentovskimi bohemii, kot pa s solidnimi dijaki. Oboževal je Cankarja in Zupančiča ter sodeloval pri dijaškem literarnem listu »Refleksi mladih«. Avstrije ni ljubil. Med vojno je bil slab vojak. Še na fronti se je bolj brigal za liriko kot za varstvo domovine.

»Kaj pa z mojimi zgodovinskimi slikami?« je vprašal, ko sva zopet sedla k mizi in je natočil drugi kozarec.

Ko je izvedel, da je knjiga že natiskana in da izide v nekaj dneh, je dodal: »Pričakujem jo nestrpo. Je pač moja prva knjiga!«

»Sicer si se literarno pa že precej udejstvoval.«

Prižgal si je cigareto, poskalsal je pepelnik in je puhnil dim predse.

»Moje literarno delo po obsegu ni veliko. Ljubezensko liriko so mi priobčevali tržaška »Njiva«, »Zenski svet« in »Mladika«. Nekaj let sem pisal potem v »Zvonček«. Ko je pa začel izhajati »Naš rod« sem se pa tu kar udomačil. Ribičič mi prav rad sprejme, če kaj pošljem.«

»Kako pa si prišel od lirike na nivo zgodovino in pišeš zgodovinske črtice?«

»Zgodovina mi je bila vedno zelo ljubaa, je dejal, ko je izpil požirek vina. »Hotel sem, da bi jo vzljubili tudi moji učenci. Videl sem, kako radi poslušajo pravljice in povesti. Zakaj bi jim tudi zgodovine ne pripovedoval v obliki povesti? Seveda so bile velike težave. Ni veliko dogodkov, zlast ne v slovenski zgodovini, ki bi se dale pripovedovati kar iz zgodovinske knjige. Zgodovinske knjige, kolikor jih imamo Slovenci, pač niso pisane za mladi, preveč frazeologije je v njih. Če povem učencem 4. oddelka, da so prišli Slovenci pod nemško nadoblast, jim s tem serviram učen stavek, ki jim ne pomeni dosti več kot nič. Razumeli pa me bodo, če jim improviziram povestico iz tiste dobe. Seveda ne sme biti pri taki povestici niti govora o kakih pešniški svobodi. Čas, kraj, dejanje in tudi okolje mora biti orisano kar se da zgodovinsko točno. Še tako mi lahko kdo očita preveliko samovoljo. Sestava povestic pa zahteva precej truda. Treba je kritično prebrati zgodovino in brskati za primernimi članki v listih, revijah, študirarihve itd. Prav dobro služi slovenskemu učitelju Grudnova »Zgodovina slovenskega naroda«. Kajpada je to premalo. Nemški priročniki predhitlerjevske dobe so tudi za slovenskega učitelja koristni in